

וַיִּגְדֵּל אָדָם עֲצָמוֹ שְׁלֵא יַעֲשֶׂה דְבַר שְׁחָבְרוּ מִתְבַּיֵּשׁ לֹמֵר לוֹ, כְּגֹן אָדָם שֵׁשׁ לוֹ סֵתֶר, וְנִכְנַס אֶצְלוֹ חֲבֵרוֹ, וּמִתְבַּיֵּשׁ לֹמֵר לוֹ לְצֵאת. אוֹ אִם יִתְאַכְסֵן בְּבֵית חֲבֵרוֹ, וְהוּא מִצְטַעֵר, וּמִתְבַּיֵּשׁ לֹמֵר לוֹ לְצֵאת. אוֹ שִׁיקְרָא כְּתָבִים שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְחֲבֵרוֹ מִתְבַּיֵּשׁ לֹמֵר לוֹ שְׁלֵא יִקְרָא, וְכֹל פִּיּוּצָא בְּזֵה. יִדְקֹדֵק מְאֹד בַּדְּבַר, שְׁלֵא יִכְפִּיד עֲצָמוֹ בְּשׁוֹם דְּבַר, וְשְׁלֵא יִשְׁאַל שׁוֹם דְּבַר מִמֶּנּוּ בְּמִתְנָה אוֹ לְהִשְׁאִיל פְּלִיּוֹ אוֹ מְעוּתָיו בְּמִקּוֹם שִׁיּוֹדֵעַ שְׁאִינוֹ עוֹשֶׂה כְּרִצּוֹן וּמִתְבַּיֵּשׁ לְהִשִּׁיב פְּנֵי רֵיקָם. וּמִי שֵׁשׁ לוֹ מִדַּת הַבּוֹשָׁה, קָשָׂה לוֹ שְׁחָבְרוּ מִתְבַּיֵּשׁ מִמֶּנּוּ. וְעַל זֶה אָמַר הַחֲכָם: אַל תֵּאָהֵב אָדָם, אֲלֵא מִי שְׁמֵרָאָה עֲצָמוֹ שְׁאִינוֹ יָכוֹל לַעֲמֹד בְּלִמֵי עֲזָרְתָּהּ, וְאַף-עַל-פִּי שְׁאַתָּה צָרִיף לְעֲזָרְתּוֹ יוֹתֵר מִמָּה שְׁצָרִיף לְעֲזָרְתָּהּ; וְאִם תַּחֲטֵא לוֹ, הוּא יִמְחַל לָּךְ, וְיִרְאֶה עֲצָמוֹ כְּאֵלוֹ הוּא הַחוּטָא; וְיִשְׁאַל מִמָּךְ דְּבָרִים שְׁאִינוֹ צָרִיף כְּדֵי שְׁלֵא תִתְבַּיֵּשׁ לְשֵׁאל מִמֶּנּוּ. וְהוֹצֵא לְהַרְגִיל עֲצָמוֹ בְּבוֹשָׁה, יֵשֵׁב תְּמִיד לִפְנֵי מִי שְׁמִתְבַּיֵּשׁ מִמֶּנּוּ. וְאַל יַחַלֵּל הָדָר פְּנֵי שְׁאֵל מִבְּנֵי-אָדָם, כִּי פִיּוֹן שְׁתַּחֲלַל הָדָר פְּנִיף אִי אִתָּה מוּצָא מִי שְׁמַחֲדָשְׁהוּ לָּךְ.

יֵשׁ מִבֵּיִשׁ אֶת חֲבֵרוֹ וְלֹא בְּשִׁבִיל שֶׁהוּא שׁוֹנֵא לוֹ, אֲלֵא בְּשִׁבִיל לְסַלֵּק בְּשֵׁתוֹ. כְּגֹן שֶׁהוּא עוֹשֶׂה דְבַר בְּשֵׁת, וְהוּא אוֹמֵר: מָה עֲשִׂיתִי? וְהִלּוּא פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי עָשׂוּ כְּמוֹנִי! וּבִזָּה הוּא מְקַל בְּשֵׁתוֹ מִמֶּנּוּ. וְיֵשׁ בְּזֵה רְעוּת גְּדוּלוֹת: הָאֶחָד — שֶׁהוּא מִבֵּיִשׁ אַחֲרִים בְּשִׁבִיל הַנְּאִתּוֹ. וְהַשֵּׁנִי — שֶׁהוּא מִתְקַשֶּׁה בְּזֵה לְשׁוֹב, כִּי יִחְשַׁב: מָה עֲשִׂיתִי? הֲלוֹא פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי עָשׂוּ כְּךָ! וְהַשְּׁלִישִׁי — שֶׁהוּא מִחֲטִיא אֶת הַרְבִּים, כִּי מִתּוֹךְ כֶּךָ יִהְיֶה אוֹתוֹ הַחֲטָא קַל בְּעֵינָיו, פִּיּוֹן שֶׁהִסִּיר הַבּוֹשָׁה

112 - 137

מֵאוֹתוֹ חֲטָא. וְאִם הוּא אוֹמֵר שְׁקַר עַל אַחֲרִים כְּדֵי לְהַקֵּל בְּשֵׁתוֹ, אִזְ עָנְשׁוֹ גְּדוֹל מְאֹד, שֶׁהוּא נוֹתֵן דְּפִי בַכְּשָׂרִים, וְעוֹד הַרְבֵּה רְעוּת הַלְוִיּוֹת בְּזֵה.

יֵשׁ מִתְבַּיֵּשׁ אִם יִמְנַע מִן הָעֲבֵרוֹת, כְּגֹן שֶׁנִּהְיָו אֲנָשֵׁי עִירוֹ בְּעֲבֵרוֹת יְדוּעוֹת, כְּגֹן לְהִסְתַּכֵּל בְּנָשִׁים וְכִיּוּצָא בְּזֵה מִשְׁאַר עֲבֵרוֹת, וּמִבֵּיִשִׁים אֶת הַנִּמְנַע מִזֵּה, וּמִתְלוּצְצִים מִמִּי שְׁאִינוֹ הוֹלֵךְ בְּדַרְכֵיהֶם. בְּזֵה צָרִיף לְהִתְחַזֵּק לְסַבֵּל הַבְּשֵׁת, וְצָרִיף לִמְנַע מִן הָעֲבֵרוֹת אִף אִם יִבְיָשׁוּהוּ בְּעִבּוֹר מְנִיעָתוֹ. וְכֵן יֵשׁ מִתְבַּיֵּשׁ אִם מְקַיֵּם מִצְוֹת שְׁלֵא נִהְיָו הָעוֹלָם לְקִיּוֹם. וְהַמְקַיֵּם מִצְוֹת שְׁלֵא נִהְיָו הָעוֹלָם עִם כָּל זֶה צָרִיף לְסַבֵּל וּלְקַיֵּם הַמִּצְוֹת הַהֵם, וְאִין לְהִנִּיחַ שׁוֹם מִצְוָה בְּעִבּוֹר הַבּוֹשָׁה, כִּי צָרִיף לְהִתְבַּיֵּשׁ לִפְנֵי הַבוֹרָא יִתְכַּרֵּף שְׁצִיָּה עַל הַמִּצְוֹת. כִּי זֶה דְּבַר בְּרוּר שְׁעָבַד הַמֶּלֶךְ לֹא יַעֲזֹב מִצְוֹת הַמֶּלֶךְ גַּם אִם יִסְבַּל בְּשֵׁת גְּדוֹל מִן הָעוֹלָם הַמְשַׁחֲקִין עָלָיו בְּעִשׂוֹתָיו מַה שְׁצִיָּהוּ אֲדוֹנָיו. וּמִי שְׁאִינוֹ סוֹבֵל הַבּוֹשָׁה בְּמִקּוֹם הַמִּצְוָה, וּמִתְבַּיֵּשׁ לַעֲשׂוֹת הַמִּצְוָה, וְעוֹזֵב דְּרָף הַטוֹב בְּעִבּוֹר הַבּוֹשָׁה — זֶה הַבּוֹשָׁה רְעָה מְאֹד. וְכֵן אִם יִתְבַּיֵּשׁ לְהוֹדוֹת עַל הָאֲמַת — גַּם זֶה חָלִי רַע מְאֹד. וְכֵן אִם יִתְבַּיֵּשׁ לְהוֹכִיחַ בְּנֵי-אָדָם וּלְצוּוֹת לָהֶם עַל הַטוֹב. וְכֵן אִם יֵשֵׁב לִפְנֵי רַבּוֹ וּמִתְבַּיֵּשׁ לְשֵׁאל מַה שְׁאִינוֹ יוֹדֵעַ, הֵן קָטָן הֵן גְּדוֹל, זֶה מְגַנֶּה מְאֹד. וְעַל זֶה אָמַר הַכְּתוּב: "אִם נִבְלַת בְּהִתְנַשֵּׂא, וְאִם זְמוּת יָד לִפְנֵי" (משלי ל, לב). וְאָמְרוּ הַחֲכָמִים: לֹא הִבִּישָׁן לְמַד (אבות פ"ב מ"ה). אֲלֵא הַדְּרָף הַיָּשָׁר הוּא, שְׁלֵא יִתְבַּיֵּשׁ לְשֵׁאל מַה שְׁאִינוֹ יוֹדֵעַ, הֵן קָטָן הֵן גְּדוֹל. הֲלוֹא תִרְאֶה דוֹד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, שְׁאָמַר: "וְאִדְבַּרְהָ בְּעִדְתֶיךָ נֶגֶד מְלָכִים וְלֹא אָבוּשׁ" (תהלים

ק"ט, מו).

חסיד נקרא על שם הבשׂת, כי חסיד לשון לבן הוא, כי תרגומא של חסידה הוא חורתא (ויקרא יא, יט), וכן "ולא עתה פניו יחורו" (ישעיה כט, כב). תרגום של חרפה הוא חסודא. וכל זה למה? כי החסיד צריך לסבל בשׂת כדי לקיים את התורה, וצריך להעביר מעל פניו הבשׂת במקום מצוה, ואז נקרא חסיד, וכן יגיע לנבואה, כדכתיב: "אז דברת בחזון לחסידך" (תהלים פט, כ), ויגיע בבשׂתו לידי יראת-שמים, כדכתיב: "ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו" (שמות כ, יז) — אינהו יראה שהיא נפרת על הפנים? הוי אומר: זו הבושה (נדרים כ, א).

וינהר מאד שלא לביש שום אדם, כי אמרו חכמים: המלבין את פני חברו ברבים אין לו חלק לעולם הבא (בבא מציעא נט, א). אבק הרציחה היא הלבנת-פנים, כי אזל סמקא ואתי חורא (שם נח, ב), ודומה לרציחה. וכן אמרו חכמים עוד: צער ההלבנה מר ממות, על-כן יפיל אדם את עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים. ולמדו מתמר, אף-על-פי שהוציאוה להשרף לא רצתה להלבין פני יונה (ברכות מג, ב). ואפלו במקום תוכחה אמרה תורה: "ולא תשא עליו חטא" (ויקרא יט, יז). כיצד? תוכיח מתחלה בסתר ובנחת, אבל אם תוכיחהו מתחלה ברבים ותביישנו, אז תקבל עליו חטא (ערכין טו, ב), מפל-שפן המביש חברו שלא במקום תוכחה. וחרפן ירושלים נתגלגל על-ידי בשׂת דבר-קמצא (גיטין נח, ב). לכן צריך האדם לזהר מאד, שלא יעשה דבר אשר יגיע מזה לשום אדם בעולם בשׂת.

גם בדברי-תורה, אם ישא ויתן עם חברו, ושמע שחברו טעה, לא יאמר לו "טעית" או "אינך מבין" או פיוצא

בה, שלא יתביש, אף יעשה עצמו כאלו לא הבין שטעה. וכן לא יכנה שם לחברו, שלא יתביש, אלא אם יחפץ לדבר על מי שיש לו כנוי, גם שלא בפניו, יאמר "פלוגי ממקום פלוגי" או "בנו של פלוגי", או יאמר סימנים עד שיהא נכר זולת הכנוי. ולא יאמר אדם ברבים או ביחידי "פלוגי רצה לתן לי פתו ואני לא רציתי אותה", כי בזה הוא נותן כבוד לעצמו ובשׂת לחברו. וכן ידקדק בכל ענין שלא יגיע בשׂת לחברו מתוך דבריו.

לעולם יהיה אדם מן הנעלבים ואינן עולבין ומן השומעין את חרפתם ואינם משיבים, ועליהם נאמר (שופטים ה, לא): "ואהביו כצאת השמש בגברתו" (שבת פח, ב) — מדה כנגד מדה: יען אשר שמע חרפתו ונהפכו פניו לירקון, יבהיקם הקדוש-ברוך הוא יותר מאור השמש, כענין שנאמר: "וכבוד ה' עליך ורח" (ישעיה ס, א).

ממדת הבושה יגיע לענוה, כי יכנע לכני-אדם מחמת בשׂתו. ויגיע למדת הצניעות, כי הבישן יתביש לעשות מעשיו בגלוי. אמרו חכמים: הבנים הפשרים הבשׂת נראה על פניהם, כי מי שהוא בישן הוא סימן שהוא מזרע אברהם יצחק ויעקב (יבמות עט, א). אמרו חכמים: הבשׂת נודעת בעת הפעס. ואמרו: טוב שנאת הבישן מאהבת הפסיל.

צריך אדם להתביש מפל אדם ולשום על פניו מסוה הבושה, כמו שאמה ידעת בענין שאול בהחבאו, כמו שנאמר: "הנה הוא נחבא אל הכלים" (שמואל-א י, כב), והאל בחרו למלכותו, כמו שנאמר: "הראיתם אשר בחר בו